

Det et mange som har spurt meg om hvorledes det var å gjenleve en dag i en tysk konsentrasjonsleir. Det kunne variere etter hvilken leir du kom i og i hvilke situasjoner du kom opp i.

Kom du i Gestapos kler vanket det med mishandling og tortur, og mange ble skutt. Andre ned dødsdømte enste i tyske tukthus eller i tysk NK-leirer for å de der. Sterkt var påkjenningen for fanger som ble sendt til Tyskland, til Sachsenhausen, dødsleiren Ravensbrück for kvinner og NK-leiren Natzweiler i Elsass, ikke å forglemme alle dem som kom til tukthusene. Her måtte fangene vassnekte på små, trange celler med brutale, brulende fangevoktere. Var du NK, kunne du vente en morgen å bli kommandert ut av cellen ned til felleksen hvor du enste ditt liv.

Det var noe annerledes med en tysk konsentrasjonsleir. Her hadde du andre fanger som du kunne snakke med, men farsene var store. Du visste ikke om du kom til å overleve til kvelden kom. Det kunne bero på så meget.

Når du kom til NK-leiren Natzweiler oppe i Vogesene i 800 meters høyde, ble du fratatt all menneskelig verdighet. Du visste at det var tyskernes mening at her skulle du dø. Dette var bare en utsettelse på dødsdommen. De skulle utnytte din arbeidskraft til det ytterste.

Vårt eneste håp var en alliert invasjon; men da vi kom hit i oktober 43, var vi klar over at det ville ta tid, så vi måtte onstille oss totalt mentalt for å kunne overleve- en inubitthet og ha en evne til ikke å reagere på den brutaliteten og voldsbruken du selv eller andre ble utsatt for. Her var det mye lettere å gi opp og de oss. å fortsette å leve. Og det var fantastisk å se med hvilken viljestyrke fangene gikk inn for å overleve selv om det så mørkt ut.

Vi var vitne til en enorm brutalitet og et hat fra SS. Samtidig som arbeidsformennene (capoene), som selv var fanger, ikke var det spor bedre. Disse var som oftest kriminelle eller asosiale, som Stuten og Sigymoron. Her var du utsatt for salt, tungt arbeid uten pauser, intens frost både på kropp og sjel. Du ble faktisk sjelelig dypfryst, og da du kom hjem til Norge følte du ikke den overstrømmende gleden. Du hadde mistet for mange av dine venner dermede, all kameratskapen. Du hadde gjennombått alt for

nye følt, for mange grusomme overgrep. Det er grenser for hvor mye et menneske kan gå igjennom uten å ta skade på sin sjel. Denne følelseskalden hos oss eksfanger vil forfølge oss gjennom resten av våre liv til skade både for oss selv og våre nærmeste.

Det er i grunnen ned misst og skuffelse at vi idag er vitne til den mobbing, utrygghet, vold og brutalitet som eksisterer i vårt samfunn. Det var slikt noe vi som unge idealister satte våre liv inn på å motvirke, kjempe imot, representert ved det tyske SS.

En beskrivelse av en vanlig dag i en tysk konsentrasjonsleir---

idéen kom ved Solsjenitsyns bok: En dag i Ivan Denisovitsj liv.

Altså :: En dag i en NN - fanges liv i Hatzweiler

Det er grytidlig morgen. Vi har fått i oss kaffen og eventuelt det bredet vi hadde igjen fra kvelden før. Ute er det stappende mørkt, vinden uler i lysledningene og sneen driver i ansiktet. Lyskastene splitter mørket nedover leiren som ligger i terrasser nedover fjelltoppen. Vi stiller opp i snorette rekker 5 til 5. Det tar tid med tellingen. Det er mange fanger som skal telles opp. Vi må stå i givakt, men skutter oss for å holde varmen, ellers vil vi fryse oss helt fordervet. Slik vi står, sviver tankene::

"Hå har vi vært her næsten et halvt år. Det har vært harde arbeidsdager. Det har vært for lite mat-du er alltid sulten. Du har opplevd nye brutalitet, og vi norske arbeider ute i Steinbruddet. Vi har Stuten til capo. Han har grønn vinkel, er kriminell, er stor og kraftig og han elsker å slå. Før han imot deg, er du ferdig, før eller senere.

Det finns mange brakker i indre Steinbruddet. Her demanteres edelagte flymotorer osv, og det hugges til gatestein. Innearbeidet er ikke for oss. Dette er for fanger som er høyere på rangstigen enn oss NN-fanger dvs. nordmenn, hollendere og franskmenn. Vi er de lavtstående-bermen. Vi går med røde kryss og streker på fangedraktene, mens de som står over oss, rikstyskere, fanger fra Generalgouvernement Polen, Protektorat Behmen og Mähren, russere og ukrainere går rundt med gule kryss og streker. Jøder finns ikke i Hatzweiler.

Vi med redmalingen får de dårligste arbeidsopdragene, den dårligste behandlingen, og vi får hverken notta pakker eller brev. Ingen skal vite noe som helst om oss. Vi fikk senere noen pakker til deling-, og det skyldtes Wanda Hjorth og hennes medarbeideres innsats.

Slik står vi på appell, i kulde og minnes. Jeg tenker på 2. juledag i 43. Vi ble beordret opp på øverste appellplass. Her sto leirsjefen Josef Kramer og liret av seg et eller annet. 2 stakkars fanger skulle henges til skrek og advarsel. Den samme Kramer holdt på denne tid på med å prøvegasse ihjel en del sigeynere på gården Struthof nedenfor vår leir. Kramer ble etter hvert ekspert på å gasse ihjel tusenvis med fanger i Sattleirene, som Treblinka. Ved krigsslutt ble han sendt til Bergen-Belsen. Her gjorde han ingenting for fangene, ikke fikk de mat, vann eller klær. Det gjaldt at flest mulig døde før de engelske troppene kom.

Etter denne hengingen vi var vitne til måtte vi defilere, hele leiren, forbi de avdøde. Typisk SS -arroganse.

Nå i februar er jeg nettop ferdig med en dobbeltsidig lungebetennelse. Vi hadde en tysk fangelege, Dr. Leo, som var helt fabelaktig. Det var kommet noen Røde Kors-medisinpakker til leiren, og i dem var det også sulfatiasol. Dette reddet livet mitt, og etter en uke kom krisen. Jeg fikk opp av lungene nærmere en liter med væske. Jeg kunne puste fritt og feberen sank. Om morgene kom uheldigvis SS-legen innom. " Ingen feber!- ut. "

Jeg hadde håpet å få tilbringe en natt til på sykehuset, men det gikk ikke nå. Om ettermiddagen tuslet jeg bort til en blokk. Ute var det sne og iskaldt. Heldigvis kom jeg til en blokk med mange norske og det hjalp !

Nå fikk jeg en ukes opphold på en Schonungsblokk med lettere innarbeid, slik at jeg kunne komme meg litt.

Nå nå idag skal jeg ut i Steinbruddet igjen. Endelig kommer SS-telleren, og rett etterpå er det oppstilling til arbeidskommando. For meg er det Steinbruddet. Med oss skal vi ha 50-liters suppespann. Disse er tunge, og det er helst vi norske som må bære dem.

Veien til Steinbruddet er på langt nær ferdig ,full av store steiner.

Det sier seg selv at det å løpe med tunge soppespann på denne veien, det er litt av en tortur med skrikende SS: Los Mensch ,los, los, los !

Jo da, det er Stutens kommando.Jeg velger å være med på å skyve tunge traller med stein.Jeg synes tiden går fortere da.Hva tenker jeg på ?

Jo, " polentagret med rød sos, polentagret med rød sos." Når sant skal sies har jeg ikke smakt polentagret etter jeg kom hjem. En annen fabler om hundre måter å tilberede erret på. To andre utveksler erfaringer om flotte middager med herlig mat og utsekte viner! Slik går tiden !

Det gjelder å unngå å tenke på den situasjonen vi befinner oss i- ikke tenke,for all del.Hold deg i bevegelse --immer Bewegung !

Det er bitende kaldt her oppe i fjellet om vinteren,og vi har den stadige tåken .Her er det virkelig natt og tåke-Nacht und Nebel dvs. NN.

Det hender som regel ikke noe spesielt .Det er bare et umenneskelig slit, og så er det værste den isnende kulden som går gjennom marg og bein.

En episode hadde vi i januar.Jeg sto sammen med Åge fra Oslo .Hugget stein nede i et basseng.Plutselig løsnet en stor stein ,som var ca en meter hver vei, den var sikkert opp mot et tonn.Den falt rett mot hodet til Åge-jeg så ham knust i neste sekund.Da hendte det forunderlige.: Steinen splittet seg i to bare en halv meter fra han,Hver del falt på hver side av Åge uten å skade han. Det var ikke til å tro.

Han skulle ikke dø da og ikke senere heller .Han kom velberget hjem til Norge.

Ja nå var jeg igjen i Stutens kommando.Idag var han svært moderat.Til en av karene i Sørlandsgjengen fleipet han: " De herr Politimester,De må se å arbeide litt mere.Dere nordmenn vil være så intellektuelle, men husk her gjelder det å arbeide skikkelig og det har dere bare gedd av !"

Endelig ,etter det vi syntes var en evighet kom middagspausen, en halv time.Vi kunne nyte kålsuppa i fred og ro.

Vi behøvde ikke å pusse skjeene slik vi måtte det i Hovedleiren,

I Hovedleiren hadde vi også en halv times middagspause. Vi spiste med blankpannede jernakjeer. Disse ble anløpet av den rykende varme kålsuppe. Vi brukte ca. 15 minutter med å få i oss den varme suppa, og resten av tiden gikk med til å pusse skjoen. Var ikke den blank, satt inn i møtskapet, fikk vi ikke noe brød til kvelds. Vi pusset med sand, og sanden var strøaska fra krematoriet. Det tenkte vi ikke på den gang.

Etter pausen i Steinbruddet gikk tiden forholdsvis fort, og så var det å komme seg inn til leiren igjen med SS-vakter og gaulende schäfers. Deretter var det selvsagt kveldsappel, alt skulle stemme, alle fanger på plass, telle og telle til alt stente.

Endelig kom vi inn på ^{den} varme blokken, fikk i oss den varme kaffen og brødblinsen. De fleste valgte å spise opp brodet med en gang for i det hele en gang føle seg noe mett.

Så var det sengetid. På sovesalen var det iskaldt. Vindene hadde stått på vidt gap hele dagen og kvelden med. Det gjaldt å putte seg inn under det tyne svartgrå ullteppet man hadde på hver seng. Om teppet var aldri så mekkete, det spilte ingen rolle.

Det er ~~ig~~grunnen ikke noe rart at tysklansfanger er noen ordentlige frysepinner. Mange sliter med halskatarr og andre luftveisplager.

En natt drømte jeg at jeg var hjemme og spiste herlig fisk. "Dette er snøet om det vi hadde på Hatzweiler!" Så våknet jeg. Det var svart natt, kaldt. Jeg lå på Hatzweiler!

Dette er en fanges beskrivelse. Andre kan fortelle lignende eller helt andre ting. Forevrig tror jeg at de fleste norske ikke ville ha kunnet overleve en vinter til, spesielt hvis du var i de værste leirene uten brev og pakker.

Fra Hatzweiler, som ble oppløst høsten 44, ble fangene spredd utover til mange forskjellige leirer, den ene verre enn den andre. Nevnes kan Gusev, Gros-Rosen, Mauthausen, Melk ved Bonau og Dora. I Dora ble det framstilt flyvende bomber. Fangene ble utsatt for enorme lidelser. Greidde du ikke det du ble satt til, ble du skutt eller slått ihjel. En så stadig sine beste venner bakke under i kampen for å overleve.